

3. Олійник А.Ю., Гусарєв С.Д., Слюсаренко О.Л. Теорія держави і права України. Навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер. 2001. 176с.
4. Черномаз О.Б. Правовий прецедент як джерело права в Україні. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 42-48.
5. Цвіркун Ю.І. Правовий прецедент як стримувальний чинник допущення протиправності колегіальними суб'єктами публічної адміністрації. *Правова позиція*. 2019. № 1 (22). С.70-80.
6. Первомайський О.Г. До питання про джерела цивільного права. *Право України*. 2001. № 2. С. 34-37.

Грідіна Катерина Василівна
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОБМЕЖЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД, ЗАКРІПЛЕНИХ У КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Захист прав людини є необхідною вимогою та невід'ємною складовою існування правових та демократичних суспільств. Разом з цим питання захисту прав людини виходять за межі внутрішньої компетенції держави та стають об'єктом міжнародного правового регулювання. Реалізація прав людини органічно пов'язана з конфліктом приватних та публічних інтересів. Розв'язання такого конфлікту можливе шляхом обмеження реалізації прав людини. Як національне так і міжнародне право встановлюють стандарти, правила та вимоги такого обмеженням. На окрему увагу заслуговують положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – КЗПЛ, Конвенція) та практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) щодо обмеження реалізації прав і свобод людини.

Слід звернути увагу, що обмеженню підлягає не саме право, а його реалізація (здійснення) [1, с. 19]. В науковій літературі існують різні погляди щодо змісту та сутності обмеження реалізації прав людини. Більшість науковців під обмеженням реалізації прав і свобод людини розуміють втручання публічної влади у сферу приватної автономії індивіда виключно на підставі закону, яким запроваджуються певні заходи, спрямовані на забезпечення балансу приватних і публічних інтересів з метою захисту національної безпеки, громадського порядку, життя і здоров'я інших людей, авторитету правосуддя тощо [3, с. 291].

Практика Європейського суду з прав людини щодо обмеження реалізації прав і свобод постійно розширюється. Більшість прав і свобод, закріплених у Конвенції і протоколах до неї не є абсолютними, тобто їх реалізація може бути обмежена заради суспільного блага чи захисту прав інших осіб. Висновок щодо абсолютності деяких прав можна зробити з аналізу того, як вони сформульовані, а також з практики Суду і доктрини. Не підлягають обмеженням за жодних обставин (навіть під час збройних конфліктів чи надзвичайного стану), а отже є абсолютними такі права, передбачені в ЄКПЛ: заборона катувань (ст. 3), заборона рабства (п. 1 ст. 4), заборона покарання без закону (п. 1 ст. 7), право не бути притягненим до суду або покараним двічі (п. 1 ст. 4 Протоколу №7).

Для того, щоб обмеження реалізації будь-якого права було правомірним, необхідно застосувати «трискладовий тест»: по-перше, чи була можливість обмеження реалізації права передбачена законом; по-друге, чи є легітимною мета такого обмеження і, по-третє, чи є таке обмеження необхідним у демократичному суспільстві.

Вимога законності передбачає, що обмеження реалізації прав повинні мати певні підстави в національному законодавстві та відповідати принципу верховенства права. Закон повинен бути належним чином доступним і передбачуваним, тобто, сформульованим достатньо точно, щоб громадянин міг – з належною допомогою в разі необхідності – погоджувати з ним свою поведінку.

Окрім законності обмеження реалізації права, необхідно щоб таке обмеження здійснювалось задля досягнення легітимної мети, якою завжди є захист певних цінностей. Із категорією «легітимна мета» органічно пов'язаний принцип пропорційності, який означає, що обмеження реалізації прав і свобод має відповідати меті, для досягнення якої воно введено.

Принцип пропорційності включає в себе адекватність засобів поставленій меті, неприпустимість надмірних обмежень, неприпустимість сваволі, заборону формалізму [2, с.25–26]. Як зазначає

С. Шевчук: «...у світлі вимог цього принципу: обмеження на свободи, що гарантуються Конвенцією, мають бути «пропорційними легітимній меті, яка переслідується цими обмеженнями», «між засобами, що обираються, легітимною метою та встановленням відповідних обмежень має існувати розумне пропорційне співвідношення», оскільки «в основі всієї Конвенції лежить пошук справедливого балансу між загальними інтересами суспільства і вимогами щодо захисту основних прав індивіда» [4, с. 70-71].

Із аналізу окремих статей КЗПЛ випливає, що легітимною метою обмеження реалізації прав людини може бути захист і охорона національної та громадської безпеки, громадського порядку, економічного добробуту країни, здоров'я чи моралі, прав і свобод інших осіб (ч. 2 ст. 8, ч. 2 ст. 9 Конвенції), територіальної цілісності (ч. 2 ст. 10) або запобігання заворушенням чи злочинам (ч. 2 ст. 8), запобігання розголошенню конфіденційної інформації чи для підтримання авторитету і безсторонності суду (ч. 2 ст. 10) [1, с. 21].

Необхідність втручання в демократичному суспільстві відповідно до практики ЄСПЛ означає, що держава має довести «нагальну суспільну потребу» у такому втручанні та у встановленні відповідних обмежень. При цьому така нагальна суспільна потреба повинна бути домірною до законної мети, окресленої засобом втручання [1, с. 21].

Таким чином, реалізація прав людини доволі часто призводить до виникнення конфлікту приватних та публічних інтересів. Розв'язання такого конфлікту можливе шляхом встановлення умов та вимог обмеження реалізації прав людини. Надбанням практики ЄСПЛ є формування «трискладового тесту», який покликаний забезпечити правомірність обмеження реалізації прав і свобод людини. Сприйняття досвіду ЄСПЛ та дотримання практики ЄСПЛ в національному правотворенні та правозастосуванні забезпечує належний рівень захисту прав людини.

1. Дахова І. І. Обмеження реалізації прав і свобод людини: конституційне регулювання та практика Європейського суду з прав людини. *Форум Права*, 2018. (4). 17–25.

2. Савчин М. В. Основні конституційні критерії обмеження прав людини і основоположних свобод. *Вибори та демократія*. 2008. № 2 (16). С. 21- 28.

3. Савчин М. В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму: монографія. Ужгород: РІК-У, 2018. 440 с.

4. Шевчук С. В. Значення загальноправового принципу пропорційності для визначення конституційності законодавчих обмежень щодо реалізації конституційних прав і свобод (зарубіжний досвід). *Вісник Академії правових наук України*. 2000. № 1. С. 69–76.

Давтян Ануш Самвеловна
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА ПОПЕРЕДЖЕННЯ МІГРАНТОФОБІЇ ЯК ПРОЯВУ ДИСКРИМІНАЦІЇ ІНОЗЕМЦІВ

В силу свого вигідного географічного положення Україна є активним учасником міграційних процесів, а кількість мігрантів з кожним роком більшає. Український народ традиційно вважається толерантним та відкритим, проте згідно з дослідженнями ступінь суспільної толерантності весь час знижується, а прояви мігрантофобії дедалі частіше знаходять своє відображення у суспільному житті. Попередження мігрантофобії є однією з найважливіших проблем як всього сучасного світу, так і України зокрема.

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграційних процесів є Державна міграційна служба України. Рівність прав іноземців і громадян в Україні закріплена на законодавчому рівні в Конституція України, в Законі України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та в Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Як засновник ООН та член ОБСЄ і Ради Європи, Україна підписала та ратифікувала всі важливі міжнародні конвенції та угоди для захисту прав людини та боротьби з расизмом та ксенофобією, такі як: Європейська хартія регіональних мов та мовних меншин, Європейська соціальна хартія та Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів.